

29 februari 2016

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet Ku2013/1344/KA Översyn av regelverket om kulturföremål

Kungl. Vitterhetsakademien har beretts möjlighet att lämna synpunkter på Riksantikvarieämbetets rapport och avger följande yttrande.

Akademien ser att det finns ett behov av översyn av regelverket. Samtidigt ges en möjlighet att problematisera frågan om utförelseregler. Det vore fel att endast betrakta frågan ur juridisk eller administrativ synvinkel. Bristande efterlevnad av befintligt regelverk är inte, isolerat, en tillräcklig anledning till förändring av lagstiftningen. En översyn av regelverket är en möjlighet att reflektera över varför, och under vilka omständigheter, det en gång tillkommit, samt understryka att olika värdesystem ställs emot varandra.

Inte heller Kungl. Vitterhetsakademien förespråkar ett masskydd av kulturföremål enligt 1927 års kungörelse. Men även om tongångarna i den tidens argumentation var nationalistiska, fanns det också en ambition att undvika en separation av immateriella kulturhistoriska värden från de fysiska objekten. Tanken var ett slags närhetsprincip där en långvarig relation bidrar till ett bevarande av föremålets mening. Idag ses inte ett objekts kulturhistoriska värde, mening eller betydelse som något statiskt utan något som uppstår, och ständigt formuleras och omskapas i en relation. Det kan dock finnas ett par anledningar även idag att inte helt förkasta tanken om en form av närhetsprincip, och det rör föremål som kan knytas till minoriteter och visst material som kan definieras som nutida.

I det första fallet finns det skäl till att vara mycket försiktig då majoritetssamhället under långa tidsperioder använt materiell kultur som maktmedel i systematiskt förtryck. Därav följer att lagstiftning som berör minoriteter och materiell kultur måste vara mycket lyhörd gentemot dessa grupper och deras syn på kulturföremål.

Det andra fallet rör material som på grund av förhållandevis ringa ålder inte dokumenterats, eller hunnit tillgängliggöras för forskning, i tillräcklig utsträckning.

Kungl. Vitterhetsakademien stödjer på de flesta punkter de förslag som presenteras i rapporten, men har en annan uppfattning i, eller önskar kommentera, följande avsnitt:

4.10 Skyddet för föremål med stor betydelse för det nationella kulturarvet är begränsat/4.10.1 Avsaknaden av ett nationellt register

Dessa frågor är principiellt viktiga och bör utredas separat. Akademien förordar ett register samt en modell med möjlighet till statlig inlösen.

5.1.1 Föremålens ekonomiska värdegränser

Kungl. Vitterhetsakademien instämmer helt i rapportens förslag att det primärt är ett objekts kvalitativa aspekter och inte dess ekonomiska värde som skall vara vägledande. Förändringen av den ekonomiska gränsen på 2 000 kronor för *Icke tryckt material, Arkiv av icke tryckt material, Vetenskapliga instrument, tekniska modeller och prototyper* samt *Samiska föremål* till en gräns på 20 000 eller 40 000 kronor kan inte Kungl. Vitterhetsakademien stödja. En ekonomisk gräns på 5 000 kronor är att föredra då dessa kategorier inte sällan har låga marknadsvärden men ofta har stor betydelse som forskningsmaterial eller är betydelsebärare inom en minoritetskultur.

Samtidigt är det av stor vikt att understryka att nationsgränserna är konstruktioner som påverkar dagens minoritetsgrupper på Nordkalotten, och följderna av de förändrade utförelsebestämmelserna får inte begränsa dessa gruppers samarbete. Samiska föremål bör inte omfattas av denna förändring utan att den frågan utreds i nära samverkan med representanter för den samiska befolkningen.

5.1.2 Föremålens åldersgränser

En höjning av åldersgränsen för *Icke tryckt material, Arkiv av icke tryckt material, Vetenskapliga instrument, tekniska modeller och prototyper* samt *Samiska föremål* bör inte ske enligt Kungl. Vitterhetsakademien (se ovan). Enligt Riksantikvarieämbetets förslag till kriterier utmärker sig dessa föremålsgrupper och de kan knytas direkt till kriterium nummer ett och tre.

5.1.3. Föremålens ursprung

Kungl. Vitterhetsakademien stödjer förslaget att åtskillnaden mellan svenska och utländska föremål tas bort för flertalet av kategorierna. (och ett upphävande av 5 kap. 2§ KML). Däremot kan inte Kungl. Vitterhetsakademien stödja ett införande av den övergripande bestämmelsen om att utförelsereglerna endast är tillämpliga på föremål som varit minst 75 år i Sverige; gränsen bör sättas vid 50 år.

5.1.4 Bedömningskriterier tydliggör utförelsereglernas syfte och motiv

Att föra in kriterierna i 5 kap. Kulturmiljölagen understryker att all myndighetsutövning måste vara rättsäker och transparent. Däremot anser Kungl. Vitterhetsakademien att betydelsen för minoritetsgrupper bör understrykas i kriterium tre.

5.1.5 Nya kategorier av föremål

Det starkare skydd för kyrkliga inventarier, som Riksantikvarieämbetets förslag innebär, är enligt Kungl. Vitterhetsakademien tillfredställande.

5.1.7 Övriga justeringar av kategorier föremål

Till de skyddade kategorierna bör också tillföras objekt tillverkade av läder, skinn och päls.

För Kungl. Vitterhetsakademien

Birgitta Svensson, ständig sekreterare